

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT GEOGRAFII

BIULETYN GEOGRAFICZNY

ZESZYT 11

Przepisy tymczasowe katalogowania i inwentaryzacji zbiorów kartograficznych.

(Projekt instrukcji).

Opracowała Aniela Drozdowska

W A R S Z A W A

1 9 5 4

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT GEOGRAFII

BIULETYN GEOGRAFICZNY

ZESZYT 11

Przepisy tymczasowe katalogowania i inwentaryzacji zbiorów kartograficznych.

(Projekt instrukcji).

Opracowała Aniela Drozdowska

W A R S Z A W A

1 9 5 4

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT GEOGRAFICZNY

BIULETYN GEOGRAFICZNY

WYDZIAŁ

Pracownicy Instytutu Geograficznego i Muzeum
Instytutu Geograficznego i Muzeum
Instytutu Geograficznego i Muzeum

Instytut Geograficzny i Muzeum

Na prawach rękopisu

I. Zasady ogólne.

§ 1. Przedmiot i zasięg przepisów

Przepisy niniejsze obejmują całokształt prac związanych z katalogowaniem i inwentaryzacją zbiorów kartograficznych. Uzupełnieniem ich są ogólne przepisy katalogowania ostatnio obowiązujące w bibliotekarstwie polskim.

§ 2. Przynależność do zbioru kartograficznego

Zbiory kartograficzne obejmują wszelkie wytwory kartografii, tj. sporządzone według ustalonych zasad, przy pomocy konwencjonalnych znaków, a czasem i barw, zmniejszone wyobrażenia całości albo części ziemi lub nieba, bez względu na to czy są one zaopatrzone w tekst objaśniający czy nie. Mogą to być:

- a/ globusy ziemi i nieba oraz modele plastyczne
- b/ mapy, plany i szkice kartograficzne
- c/ atlasy.

Nie wchodzi w skład zbiorów kartograficznych wytwory kartografii, które są tylko załącznikami do rękopisów i druków i bez nich tracą swe znaczenie całkowicie lub częściowo, chyba że posiadamy tylko załącznik.

Jeśli powstaje wątpliwość, czy druk lub rękopis jest objaśnieniem atlasu lub mapy, czy też atlas lub mapa załącznikiem do druku lub rękopisu, rozstrzyga ich treść i znaczenie, sam tytuł o tym nie decyduje.

W każdym wypadku, w którym przydział do grupy zbiorów budzi wątpliwości, winno być sporządzone połączenie odsyłaczowe od działu kartografii do innych działów bibliotecznych i odwrotnie.

Tak np. o ile Kosmografia S. Muenstera, ze względu na znaczenie zawartych w niej map została włączona do zbioru kartograficznego, to w dziale starodruków winna figurować karta:

Muenster Sebastian
Cosmographia... 1552

zob.

Kart. 0552 III^{1/}

1/ Sygnatury przykładów odpowiadają sygnaturom Bibl. Śląskiej w Stalinogrodzie.

Jeżeli zaś dzieło to zostało włączone do starodruków, to karta odsyłaczowa winna figurować w katalogu zbiorów kartograficznych.

Podobne połączenie odsyłaczowe przy pomocy kart cząstkowych może być sporządzone dla map będących załącznikami do rękopisów i druków przechowywanych w innych działach, które posiadają specjalną wartość /por. § 30/.

§ 3. Definicje obiektów kartograficznych

Globus jest to zmniejszone, w formie kuli przedstawione, wyobrażenie nieba lub ziemi.

Mapa jest to zmniejszony obraz nieba lub ziemi, albo pewnych ich części, przedstawiony na płaszczyźnie.

Obraz części ziemi w skali większej niż 1:10000, pomyślany jako rzut na płaszczyznę - podczas gdy mapy liczą się z kulistością ziemi - nazywamy planem.

Mapa w dużej skali, sporządzona bez zastosowania ścisłych metod kartograficznych nosi nazwę szkicu kartograficznego.

Atlas jest to wydawnictwo zbroszurowane lub oprawne, złożone z szeregu map, ułożonych w pewnym, przez autora lub wydawcę ustalonym porządku, charakterystycznym przez to, że rzeczą główną są w nim mapy, a nie tekst. Takie mniej lub bardziej systematyczne zespoły map, poprzedzone zazwyczaj kartą tytułową i spisem zawartości, mogą być dziełem jednego autora lub różnych autorów.

Mapy wydawniczo samoistne, zebrane i ułożone dowolnie przez zbieracza lub bibliotekarza, a wspólnie oprawne w formę atlasu, stanowią klocek kartograficzny, noszący nazwę atlasu sztucznego.

Podobnie jak atlasy mogą być jedno i wielotomowe, mapy mogą być jedno i wieloarkuszowe. Wśród map wieloarkuszowych można wyróżnić takie, które w intencji wydawców przeznaczone są do sklejania oraz takie, które wydawniczo mają postać oddzielnych arkuszy związanych jedynie tablicą przeglądową. Mapę umieszczoną na tym samym arkuszu co mapa główna, ale mająca tytuł i treść odmienną nazywamy mapą dodatkową.

Model plastyczny jest to odtworzenie rzeźby terenu z

gliny, plasteliny, gipsu, tektury, dykty czy drzewa, wykonane zazwyczaj dla celów dydaktycznych.

Faksymile obiektu kartograficznego to dokładne jego odtworzenie nowoczesnymi metodami fotograficznymi i drukarskimi. Istnieją faksymilowane mapy i atlasy, a także sztucznie utworzone i powielone atlasy faksymilowanych map. Takim wydawnictwem faksymilowanych map z różnych epok jest np. Nordenskjölda: Fac-simile atlas to the early history of cartography. Kordta: Materialy po istorii russoj kartografii. Monumenta cartographica Bohemiae, a będzie również przygotowywane u nas wydawnictwo: Monumenta Poloniae Cartographica.

§ 4. Podział zbiorów kartograficznych.

Obiekty kartograficzne dzieli się według cech zewnętrznych /atlasy, mapy cprawne, mapy luźne, globusy, modele plastyczne/, według obszaru, który został na nich przedstawiony i według kategorii problemów, które zostały ujęte kartograficznie.

W zbiorach specjalnych oraz dla pewnych określonych celów można je nadto dzielić według sposobów przedstawienia nierówności na powierzchni ziemi, według rzutu przyjętego za podstawę, według skali, według techniki i epoki wykonania, według języka, w którym są podane nazwy i objaśnienia, według przeznaczenia, według materiału, według sposobu konserwacji, według ilości jednostek obliczeniowych, wreszcie według typu wydawniczego.

§ 5. Podział według obszaru przedstawionego na obiektach kartograficznych.

Na podstawie momentu terytorialnego wyróżnić można:

- a/ mapy oraz atlasy i globusy nieba, lub jego części
- b/ mapy całej ziemi oraz atlasy obejmujące mapy wszystkich albo różnych lądów i mórz ziemi
- c/ mapy i atlasy oceanów i mórz oraz ich części
- d/ mapy i atlasy jednego tylko kontynentu, części świata, kraju, państwa, prowincji, okręgu, okolicy, rzeki, jeziora oraz plany miejscowości.

§ 6. Podział według problemów ujętych kartograficznie.

Biorąc za podstawę problemy, które zostały ujęte kartograficznie na mapach, możemy wyróżnić mapy /i atlasy/ ogólnogeograficzne oraz mapy /i atlasy/ specjalne, poświęcone pewnym szczególnym tylko zagadnieniom np. warunkom fizycznym /mapy morfologiczne, geologiczne, gleboznawcze, hydrologiczne, klimatologiczne, geofizyczne, geobotaniczne, zoogeograficzne itp./ albo zjawiskom wytworzonym przez człowieka /mapy zaludnienia, gospodarcze, komunikacyjne, polityczne, administracyjne, historyczne itp./.

§ 7. Podział według przedstawienia nierówności na mapie.

Według sposobu przedstawienia nierówności na powierzchni ziemi dzielić można mapy na perspektywiczne i półperspektywiczne, na hipsometryczne /tj. wykonane metodą warstwiczną/ oraz nakreskowane /szrafowane/ wykonane metodą prostopadłego lub skośnego oświetlenia. Możliwe są kombinacje poszczególnych metod rysunku kartograficznego.

§ 8. Podział według rzutu przyjętego za podstawę.

Według rzutu przyjętego za podstawę wyróżniać można mapy ze względu na charakter występujących na nich zniekształceń /mapy równokątne, równopowierzchniowe i dowolne/ albo ze względu na sposób konstrukcji siatki kartograficznej.

§ 9. Podział w zależności od skali.

W zależności od skali, która jest stosunkiem odległości na mapie do odległości rzeczywistej i daje się wyrazić liczbowo lub linijnie, możemy wyróżnić:

a/ mapy w dużej skali: do 1:300000

b/ mapy w średniej skali: od 1:300 000 do 1:1 000 000

c/ mapy w małej skali: więcej niż 1:1 000 000.

Mapy grupy ad a/, otrzymywane zwykle w wyniku bezpośredniego zdjęcia terenu, nazywamy mapami topograficznymi.

§ 10. Podział według techniki i epki wykonania.

Według techniki wykonania podzielić można mapy na wykonane ręcznie oraz na powielone /drzeworyty, miedzioryty, staloryty, litografie, fotografie itp./.

Według epki wykonania dzielimy mapy na a/ mapy dawne, b/ mapy nowoczesne. Granicą jest mniej więcej r.1800.

§ 11. Podział według przeznaczenia.

Według przeznaczenia dzielimy mapy i atlasy na szereg kategorii: wojskowe, szkolne, samochodowe, turystyczne itp.

§ 12. Podział według materiału i konserwacji.

Według materiału, na którym zostały wykonane, możemy wyróżnić mapy na papierze, pergaminie, płótnie, jedwabiu itd.

Pod względem konserwacji mogą się mapy dzielić na zachowane w takim stanie, w jakim je wykonano czy wydano, oraz na zakonserwowane przez wydawcę, dawnych posiadaczy lub bibliotekarzy, na mapy naklejone na płótno, zaopatrzone w wałki, oprawne jak obrazki w ramy, podklejone, składane do teczek, w formie książek, wreszcie mapy łączone w pewne zespoły razem oprawne /atlas sztuczne/.

§ 13. Podział według typu wydawniczego.

Pod względem typu wydawniczego wyróżnić można wśród map i atlasów:

1/ wydawnictwa zwarte, tj. te które ukazują się odrazu w skończonej postaci, albo - przy mapach wieloarkuszowych i atlasach wielotomowych - których zakończenie jest z góry przewidziane przez wydawcę. Ten typ wydawniczy jest najczęściej spotykany wśród map i atlasów.

Specjalną odmianą tego typu są wydawnictwa wieloarkuszowych map topograficznych lub geologicznych, związane ze zdjęciem terenu, a zatem ciągnące się nieraz latami i przypominające przez to wydawnictwo ciągłe, z tą różnicą, że zakończenie jest tu z góry przewidziane, gdy cały wyznaczony

teren zostanie pokryty mapami.

Poszczególne mapy tych najczęściej urzędowych wydawnictw wieloarkuszowych ukazują się bez oddzielnych tytułów oznaczone tylko numerem, względnie nazwą głównej miejscowości wyobrażonego terenu. Arkusze jednej serii wydawniczej pokrywają równe jednostki powierzchni i mają jednokowe opracowanie kartograficzne. Do wydawnictw tego typu należą: Reymann's Atlas von Schlesien, Mapa operacyjna 1:300 000 WIG, Topographische Übersichtskarte des Deutschen Reiches 1:200 000, Międzynarodowa mapa świata itp. W dalszym ciągu instrukcji będziemy nazywać wydawnictwa tego typu mapami sekwyjnymi.

2/ Wydawnictwa ciągłe, które wychodzą częściami, przy czym zakończenia ich zasadniczo się nie przewiduje. Należą tu:

a/ wydawnictwa typu seryjnego, tj. samoistne mapy różnych autorów, które wychodzą pod własnymi tytułami, ale są połączone w jedną całość wydawniczą wspólnym tytułem zbiorowym i zazwyczaj kolejną numeracją np. Karl Flemmings Generalkarten, Michalina mapy automobilowe, Atlas historyczny Polski wyd. Pol. Akad. Um. w Krakowie.

b/ wydawnictwa periodyczne /codzienne mapy pogody PIM, mapy frontów w czasie wojny itp./.

§ 14. Jednostki zbiorów kartograficznych.

Wyróżniamy w zbiorach kartograficznych następujące jednostki:

- a/ jednostkę kartograficzną
- b/ jednostkę katalogową
- c/ jednostkę obliczeniową.

§ 15. Definicja jednostki kartograficznej.

Jednostkę kartograficzną stanowi poszczególny egzemplarz każdego choćby typograficznie tylko odmiennego wytworu kartografii, który pod względem naukowym i wydawniczym jest samoistną całością lub uśledzi za taką. Jednostkami kartograficznymi są zatem: poszczególne globusy, atlasy /jedno i wielotomowe/ oraz mapy jedno i wieloarkuszowe. Dla wieloarkuszowych

map sekcyjnych jednostką kartograficzną jest cała seria wydawnicza, dla map periodycznych całość wydawnicza. Natomiast w wydawnictwach ciągłych typu seryjnego, każda mapa stanowi jednostkę kartograficzną. Jednostkami kartograficznymi nie są atlasy sztuczne ani dwie albo trzy mapy współoprawne jako całość, każda mapa w nich umieszczona stanowi odrębną jednostkę kartograficzną.

§ 16. Definicja jednostki katalogowej.

Jednostką katalogową, którą zapisuje się do inwentarza jako oddzielną pozycję i której daje się odrębną sygnaturę, jest każda posiadana jednostka kartograficzna. Za jednostki katalogowe uważa się również pewne wydawniczo niesamoistne ale wartościowe obiekty kartograficzne jak oddzielnie zachowane mapy wyjęte z atlasów oraz załączniki kartograficzne do rękopisów i druków, o ile posiadamy w bibliotece same tylko załączniki.

§ 17. Definicja jednostki obliczeniowej.

Jednostką obliczeniową /introligatorską/, odpowiadającą woluminom w drukach, jest każdy osobno oprawny lub osobno przechowywany obiekt kartograficzny, zatem każdy globus, każdy wolumen atlasu oraz każdy oddzielny arkusz planu lub mapy. Kilka arkuszy mapy razem sklejonych stanowi jedną jednostkę obliczeniową.

II. Katalogowanie zbiorów kartograficznych

1. Typy katalogów.

§ 18. Katalog przedmiotowy.

Głównym katalogiem zbiorów kartograficznych jest katalog przedmiotowy, którego podstawę stanowi temat terytorialny, tj. nazwa geograficzna obszaru.

Alfabetyczne połączenie tego katalogu z kartami cząstkowymi, dotyczącymi określenia dziedziny czy klasy /np. geologia/ lub formalnej kategorii obiektów kartograficznych /np. atlas,

globus/ lub nazwisk autorów i współpracowników /sztycharzy, rysowników/ itd. tworzy w układzie t.zw. katalog krzyżowy.

Katalog krzyżowy informuje, jakie obiekty, przedstawiające dany obszar czy miejscowość znajdują się w zbiorach, jakie problemy zostały na nich przedstawione kartograficznie, oraz jakich autorów, sztycharzy, rysowników dzieła znajdują się w kolekcji.

W większych zbiorach katalog autorów, sztycharzy i rysowników może być prowadzony oddzielnie.

§ 19. Katalog tablicowy.

W zbiorach posiadających duże ilości map topograficznych pożądanym jest obok katalogu krzyżowego katalog tablicowy, który uwzględnia te wieloarkuszowe mapy sekcyjne, które składają się conajmniej z czterech arkuszy, które po odpowiednim złożeniu stanowią odrębną całość.

Katalog tablicowy informuje, jakie arkusze /sekcje/ tych map znajdują się w zbiorze. W razie braku katalogu tablicowego poszczególne arkusze tych map muszą być wyszczególnione na karcie głównej danej jednostki katalogowej w katalogu krzyżowym. W zbiorach posiadających katalog tablicowy zbędne jest wyszczególnianie na karcie głównej poszczególnych arkuszy, wyliczenie to zastępuje wzmianka zob. katalog tabl.

§ 20. Katalog systematyczny.

Innym typem katalogu jest katalog systematyczny, prowadzony według haseł geograficznych uporządkowanych systematycznie, albo według problemów opracowanych kartograficznie ułożonych w system.

Układ systematyczny nazw geograficznych wprowadza stałe symbole cyfrowe dla stałych kierunków /stron świata/, kontynentów, krajów i miejscowości.

Przykładem katalogu systematycznego opartego na klasach /kategoriach/ problemów opracowanych kartograficznie może być następujący podział zbiorów kartograficznych:

1. atlasy
  - a/ ogólne /powszechne/
  - b/ specjalne
  - c/ szkolne
2. mapy
  - a/ fizyczne
    - /1/ geofizyczne
    - /2/ geologiczne
    - /3/ gleboznawcze
    - /4/ hydrologiczne
    - /5/ geobotaniczne
    - /6/ zoogeograficzne
    - /7/ klimatyczne
    - /8/ meteorologiczne
  - b/ historyczne
  - c/ polityczne i administracyjne
  - d/ demograficzne
    - /1/ osadnicze i ruchu ludności
    - /2/ narodowościowe
    - /3/ wyznaniowe
    - /4/ szkolne
    - /5/ kulturowe
  - e/ gospodarcze
    - /1/ rolnicze
    - /2/ górnicze
    - /3/ przemysłowe
    - /4/ handlowe
    - /5/ energetyczne
    - /6/ rękodzielnicze
    - /7/ statystyczne
  - f/ komunikacyjne
    - /1/ ogólne
    - /2/ kolejowe, autobusowe, pocztowe, lotnicze, drożne
    - /3/ wodne
  - g/ turystyczne
    - /1/ topograficzne
    - /2/ schematyczne
    - /3/ panoramiczne
3. plany
  - /1/ miejscowości
  - /2/ operacyj wojennych

§ 21. Katalog chronologiczny.

W większych zbiorach może być prowadzony katalog chronologiczny, gdzie karty katalogowe w układzie chronologicznym orientują czytelnika w czasowej kolejności produkcji kartograficznej dostępnej w danym księgozbiorze.

2. Typy kart katalogowych.

§ 22. Rodzaje kart katalogowych

Wśród kart katalogowych rozróżniamy:

- 1/ karty główne
- 2/ karty pomocnicze

§ 24. Karta główna.

Każda jednostka katalogowa otrzymuje tylko jedną kartę główną, która reprezentuje w katalogu posiadany w zbiorach obiekt kartograficzny i zawiera jego pełny opis katalogowy.

§ 25. Części składowe opisu katalogowego karty głównej.

Opis katalogowy karty głównej składa się z następujących części:

1. Hasło, w razie potrzeby z określnikiem oraz data wydania mapy czy atlasu;
2. tytuł obiektu wraz z nazwiskiem autora /ewentualnie autorów/ i współpracowników /rysowników, sztycharzy/;
3. skala mapy;
4. szczegóły wydawnicze:
  - a/ oznaczenie wydania
  - b/ adres wydawniczy /miejsce i rok wydania, względnie wykonania czy druku, oraz nakładca albo wydawca czy drukarz;
5. Opis zewnętrzny /ilość jednostek obliczeniowych, technika wykonania i format/;
6. Uwagi bibliograficzne i biblioteczne;
7. Tematy odsyłaczy;
8. Sygnatura.

§ 26. Rozmieszczenie części opisu katalogowego na karcie głównej.

Poszczególne części opisu katalogowego umieszcza się na karcie głównej w ustalonym porządku, a mianowicie: na czele karty hasło, w razie potrzeby z określnikiem i data

wydania /wzgl. wykonania/; następnie kolejno zaczynając od nowego ustępu:

1. tytuł z nazwiskiem autora, skala mapy i oznaczenie wydania;
2. adres wydawniczy;
3. opis zewnętrzny;

wreszcie dla wyróżnienia z małym odstępem albo mniejszym pismem;

4. uwagi bibliograficzne i biblioteczne.

W miejscu do tego przeznaczonym, zwyczajnie w prawym rogu u góry stawiamy sygnaturę /znak miejsca/, w lewym rogu u dołu numer inwentarza, /o ile nie jest zgodny z sygnaturą/ i numer akcesji. O ile zachodzi potrzeba wypisujemy na odwrocie karty tematy odsyłaczy do karty głównej.

Przykład:

Belgia -- Komunikacja -- 1881 0380 IV

Carte de chemins de fer, routes et voies
navigeables de la Belgique... 1:320 000 3 éd.

Bruxelles 1881 Inst.Cart.Milit.

litogr.kol.

71 x 81

1105/50

Atlas - 1922

0231 IV

Andrees Allgemeiner Handatlas in 228 Haupt-
und 198 Nebenkarten. Mit alphabet Namensverz.
8 neubearb. und verm. Aufl. Hrgb. von Ernst
Ambrosius.

Leipzig 1922 Velhagen u. Klasing. 2 vol.:

vol.1 k.2, tbl. chromolit.152, 45 x 39;

vol. 2 Namensverz.s.VI.542, 29 x 22 cm.

§ 27. Karty główne dla wieloarkuszowych map sekcyjnych.

Kartami głównymi dla wieloarkuszowych map sekcyjnych są karty zbiorcze, ewentualnie tablice przeglądowe /o ile biblioteka prowadzi katalog tablicowy/. Karta zbiorcza zawiera wykaz znajdujących się w danym zbiorze części każdej serii wydawniczej tych map. Na karcie zbiorczej piszemy

wspólne dla całości wydawnictwa hasło i sygnaturę poniżej zaś umieszczamy tytuł, pod jakim cała seria została wydana oraz wspólne dla wszystkich arkuszy szczegóły wydawnicze. Następnie wyliczone zostają posiadane przez zbiory części, przy czym podaje się w sposób schematyczny kolejny numer i rok wydania. Reambulowane arkusze zaznacza się skrótem reamb. i datą reambulacji. Następstwo części wydawnictwa stosuje się do porządku przewidzianego przez wydawcę. Na części, których brak, zostawia się wolne miejsce.

Polska 1947

Mapa Polski 1 : 500 000

Warszawa 1947 WIG.

Nr 3 Olsztyn

5 Łagnica

9 Wałbrzych

10 Katowice

11 Kraków

Tablica przeglądowa podaje w zmniejszonym wymiarze schematyczny obraz całości mapy wieloarkuszowej, podzielonej siatką na szereg kratek. Poszczególne kratki odpowiadają arkuszom mapy i oznaczone są za pomocą specjalnej numeracji, bądź kolejnej, z dodaniem nazwy głównej miejscowości, leżącej w obrębie terytorium, którą przedstawia dany arkusz, bądź wykorzystującej /jak na współczesnych mapach topograficznych polskich/ obok nazwy miejscowości numerację pasów i słupów. Tablice te zwane są też skorowidzami arkuszy map.

§ 28. Sporządzanie tablic

Przy sporządzaniu katalogu tablicowego mogą zachodzić dwa wypadki.

1. Mapa wieloarkuszowa posiada już wyrysowaną lub odbitą i dodaną do wydawnictwa tablicę przeglądową.

2. Mapa wieloarkuszowa nie posiada tablicy.

W pierwszym wypadku praca polega na schematycznym skopiowaniu tej tablicy /o ile się nie da pozyskać drugiego egzemplarza/ i zakreśleniu na niej kolorowym ołówkiem

kratek odpowiadających arkuszom /sekcjom/ posiadanym w zbiorach, z zaznaczeniem dat ewentualnych reambulacji czy późniejszych przedruków.

W drugim wypadku należy tablice przeglądowe sporządzić w sposób najbardziej uproszczony według podziału na sekcje. W każdej sekcji wybiera się jej nazwę w danej kratce. Poza tym postępuje się z zaznaczeniem posiadanych sekcji jak w wypadku pierwszym.

Tablice przeglądowe należy posiadać w dwóch egzemplarzach, jeden z nich tworzy katalog tablicowy, drugi dołącza się do mapy.

§ 29. Karty pomocnicze.

Kartami pomocniczymi w katalogu zbiorów kartograficznych są:

- a/ karty cząstkowe,
- b/ odsyłacze,
- c/ karty zbiorowe,
- d/ karty przewodnie.

§ 30. Karty cząstkowe.

Karty cząstkowe otrzymują:

- a/ niesamoistne wydawniczo lecz treścią od mapy zasadniczej odmienne wytwory kartograficzne np. mapy dodatkowe, umieszczone na arkuszu mapy głównej lub załączniki do map i atlasów,
- b/ poszczególne mapy i plany, zawarte w atlasach datujących się sprzed roku 1600, a dla map Polski sprzed r. 1800.

Rzeczą pożądaną, ale uzależnioną od możliwości praktycznych biblioteki jest wykazanie w katalogu zbiorów kartograficznych, map będących załącznikami do rękopisów i druków. Dotyczy to w szczególności map Polski oraz map najnowszych mających wybitne znaczenie. Opisy katalogowe tych map winny być sporządzone według zasad dla kart cząstkowych /por. § 2/.

§ 31. Rozmieszczenie opisu katalogowego.
na kartach cząstkowych.

Karty cząstkowe składają się z dwóch części, z których pierwszą redaguje się według zasad stosowanych do kart głównych. w drugiej zaś części poprzedzonej w oddzielnym wierszu skrótem zob. wymienia się hasło i skrócony tytuł jednostki katalogowej, której częścią jest dana mapa, a gdy chodzi o mapy w atlasach -- także miejsce, które, mapa ta w atlasie zajmuje.

Karty cząstkowe otrzymują sygnatury zgodnie z sygnaturą karty głównej.

Przykład:

Polska - 1570 0507 V
Poloniae finitimarumque locorum descriptio.
Auctore Wenceslao Godreccio Polono.
Antverpiae 1570
mdz kol. 48,2 x 36,2

zob.

Atlas .. 1570 0507. V
Ortelius, Abraham. Theatrum Orbis Terrarum...

§ 32. Odsyłacze.

Celem odsyłaczy jest zebranie w jednym miejscu pod jednym hasłem obiektów kartograficznych, dotyczących jednego terytorium lub jednego problemu albo skupienia pod jednym hasłem prac jednej osoby.

§ 33. Typy odsyłaczy.

Wśród odsyłaczy wyróżniamy:

a/ odsyłacze ogólne odnoszące się do wszystkich przypadków związanych z wyrazem, od którego się odsyła i wskazujące hasło wszystkich kart głównych związanych z tym wyrazem.

b/ odsyłacze szczegółowe odnoszące się tylko do jednego konkretnego przypadku.

Odsyłacze ogólne nie otrzymują sygnatury, odsyłacze szczegółowe zaopatruje się w sygnatury odpowiednich kart głównych.

Odsyłacze ogólne dzielimy na: a/ przedmiotowe, b/ porównawcze, c/ osobowe.

Odsyłacze szczegółowe dzielimy na: a/ przedmiotowe, b/ osobowe.

§ 34. Odsyłacz ogólny przedmiotowy.

Odsyłacze ogólne przedmiotowe piszemy, odsyłając od formy nazwy geograficznej, której nie przyjęliśmy za hasło do formy, która tworzy hasło karty głównej. Odsyłacze te zawierają w wierszu pierwszym jako hasło formę nieużywaną, w wierszu drugim skrót zob. w wierszu trzecim hasło karty głównej.

Przykład:

Letgalia	Pirenejski półwysep
zob.	zob.
Inflanty Polskie	Iberyjski płw.

§ 35. Odsyłacz ogólny porównawczy

Odsyłacze ogólne porównawcze piszemy dla powiązania nazw terytorialnych dzisiejszych z nazwami historycznymi, które przyjęliśmy jako hasła. W wierszu drugim zamiast zob. dajemy zob. też.

Przykł.

Belgia	Łotwa	Francja
zob. też	zob. też	zob. też
Flandria	Inflanty	Galia

§ 36. Odsyłacz ogólny osobowy

Odsyłacze ogólne osobowe piszemy według zasad przyjętych przy katalogowaniu druków, redagując je w trzech wierszach, podobnie jak odsyłacze ogólne przedmiotowe. Odsyłają one od formy nazwiska nie przyjętej za hasło do formy /bardziej używanej/ przyjętej za hasło, albo od pseudonimu, anagramu lub kryptonimu autora lub współpracownika obiektu kartograficznego, do wykrytych prawdziwych ich nazwisk. Charakter nazwy zmyślonej określamy obok niej w skrócie w klamrach.

Przykład.

Kremer Gerhard	Sta Per. /krypt./
zob.	zob.
Mercator Gerardus	Porębski Stanisław

§ 37 Odsyłacz szczegółowy przedmiotowy.

Odsyłacze szczegółowe przedmiotowe należy sporządzać:

- a/ dla obiektów kartograficznych, które dotyczą dwóch lub więcej terytoriów, a w hasle karty głównej mają wyszczególnione tylko jedno z nich,
- b/ dla określeń rzeczowych wyrażonych w określniku tematu karty głównej.

Odsyłacze te składają się z dwóch części przedzielonych osobnym wierszem zajęтым przez skrót zob. W pierwszej części umieszcza się hasło odsyłacza, w drugiej hasło karty głównej. Przykł.

Norwegia	Geologia
zob.	zob.
Szwecja 1636	0356 II Polska-geologia 1912 078 II

§ 38. Odsyłacz szczegółowy osobowy.

Odsyłacze szczegółowe osobowe należy sporządzić dla:

- a/ nazwisk właściwych twórców dzieł kartograficznych tzn. tych, którzy opracowali je pod względem naukowym tj. autorów,
- b/ nazwisk osób, które w jakikolwiek sposób z nimi współpracowały naukowo, a także nazwisk tych, którzy jako podróżnicy lub kierownicy wypraw badawczych dostarczali materiałów będących podstawą mapy, planów i atlasu, o ile są wyszczególnieni w tytule, a wreszcie nazwisk autorów tekstów objaśniających,
- c/ nazwisk osób, które do 1800 r. brały udział w wykonaniu obiektu pod względem technicznym /rysowników, sztycharzy, litografów, drukarzy, kopistów/, przy czym szczególną uwagę należy zwrócić na Polaków,
- d/ nazwisk nakładców tylko do r.1700, odtąd wyjątkowo, oraz wydawców naukowych, a wśród nich wydawców reprodukcji.

dawnych obiektów kartograficznych,

e/ ewentualnie nazwisk osób, które miały inny, wybitny udział w dojściu danej pracy do skutku, np. mecenasów, którzy umożliwili opracowanie czy wydanie dzieła.

§ 39. Zbędne odsyłacze.

Odsyłacz osobowy jest zbędny dla autorów dzieł, które były źródłami jakiegoś obiektu.

Na przykład, gdy karta główna wygląda następująco:

Polska - 1702

La Pologne, dressée sur ce qu'en ont donné Starovolsk
[Starowolski] Hartnoch [Hartknoch] et autres auteurs,
Rectifiée par les observations d'Hevelius etc. Par Guillaume
De Isle /Delisle/ ... Paris 1702, chez l'auteur.

mdz. 61,5 x 47,5

nie potrzebny tu odsyłacz ani od Starowolskiego, ani od Hartnocha lub Heweliusza, ani nawet od nie wymienionego w tytule Wilhelma Beauplana, którego mapa Polski była głównym /ale nie jedynym zapewne/ źródłem Delisle'a. Kartę w katalogu otrzymuje tylko Delisle.

Również zbędne są odsyłacze dla nazw instytucji, których staraniem dany obiekt kartograficzny został opracowany lub wydany, w szczególności dla instytutów kartograficznych państwowych lub prywatnych.

§ 40. Rozmieszczenie opisu na szczegółowych odsyłaczach osobowych.

Szczegółowe odsyłacze osobowe piszemy podobnie jak szczegółowe odsyłacze przedmiotowe /por. § 37/ z tą tylko różnicą, że w razie potrzeby dodajemy stosowne uwagi w oddzielnym, ostatnim wierszu. Odsyłacz taki prócz sygnatury podaje:

1/ w wierszu pierwszym - hasło, przy czym, o ile to nie jest nazwisko i imię autora, należy obok w nawiasach dać odpowiednie wyjaśnienie np. [współaut.], [sztych.], [wyd.]

2/ w wierszu drugim skrót: zob.

3/ w wierszu trzecim - temat karty głównej lub karty cząstkowej,

4/ w wierszu czwartym - w razie potrzeby uwagi, np. jeśli dany obiekt jest reprodukcją dawnego dzieła, figuruje tu wydawca i data reprodukcji. Przykłady:

Mare Karl [sztych.]

zob.

Harz, góry 1813

Porębski Stanisław

zob.

Oświęcimskie Księstwo 1562

Repr: Żegoty Paulego 1880

§ 41 Karta zbiorowa.

Karta zbiorowa zawiera wykaz znajdujących się w danym zbiorze części seryjnego wydawnictwa kartograficznego /por. § 13, 2a/. Na karcie zbiorowej piszemy wspólne dla całości wydawnictwa hasło, poniżej tytuł, pod jakim cała seria została wydana i wspólne dla wszystkich części szczegóły wydawnicze. Następnie wyliczone zostają posiadane przez zbiory części, przy czym podaje się kolejny numer serii, sygnaturę, hasło i datę wydania oraz skrócony tytuł.

Przykład:

Polska - historia

Atlas historyczny Polski

Wyd. Pol. Akad. Um. w Krakowie

Ser. B nr 1 Jakubowski J., W. X. Litewskie w poł. XVI w.
Lwów 1927

Ser. A nr 1 Buczek K., Mapa województwa krakowskiego
w dobie Sejmu 4-letniego.
Kraków 1930.

Karty zbiorowe otrzymują również atlasy sztuczne jako całość /por. § 59/.

§ 42. Karta przewodnia.

Karty przewodniej używa się dla orientacji w układzie katalogu, jeśli w jednym miejscu zgromadzi się wielka liczba kart o jednakowym hasle.

Prócz właściwego hasła zawiera ona spis określników lub gdy zachodzi potrzeba objaśnienie, w jaki sposób uszeregowane są karty katalogowe grupy odpowiadającej temu hasłu. Przykład:

Polska

Polska /ogólnogeograficzna/

- " - antropologia .
- " - demografia
- " - fizyczna
- " - geologia
- " - gospodarka
- " - historia
- " - hydrografia
- " - komunikacja
- " - meteorologia
- " - turystyka
- " - zoogeografia

3. Technika sporządzania katalogu.

§ 43. Sposób pisania katalogu kartkowego.

Karty katalogowe /zazwyczaj formatu międzynarod. 7 $\frac{1}{2}$ x 12 $\frac{1}{2}$ cm/zapisuje się jednostronnie. Jeżeli jedna karta nie wystarcza do sporządzenia opisu, przenosi się dalszy jego ciąg na dalsze karty, na każdej z nich umieszcza się hasło i z prawej strony u góry sygnaturę. Karty te wraz z pierwszą numerujemy kolejno cyframi arabskimi z lewej strony u góry.

§ 44. Pismo i pisownia używane przy katalogowaniu.

Karty katalogowe pisze się /ręcznie druczkiem lub na maszynie/ alfabetem łacińskim według przyjętych w bibliotekach polskich zasad co do transliteracji, zachowując w tytule wszystkie właściwości i błędy języka, pisowni itd. Przy błędach i niezwykłej pisowni po odnośnych wyrazach dodać należy w klamrach wykrzykniki [!]. Mniej znane skróty uzupełnia się w odpisie tytułu w klamrach. Braki w przystankowaniu

l akcentach uzupełnia się, o ile jest to konieczne dla zrozumienia tekstu. Liczby wyraża się zawsze cyframi arabskimi z wyjątkiem wymienionych w tytule.

§ 45. Stosowanie nawiasów.

1.2. Szczegóły opisu katalogowego wymienione w § ^{25/}~~24~~ poz. B.C. zaczerpnięte nie z właściwego tytułu, lecz w atlasach z innych miejsc, na mapach zaś z załączników, z tekstu na odwrocie mapy itd. /por. § ^{18/}~~24~~/ należy na kartach głównych i cząstkowych ująć w okrągłe nawiasy (...), pochodzące zaś spoza katalogowanego obiektu w kłamy kwadratowe [.....].

Tytuły utworzone w całości przez katalogującego na podstawie odnośnej literatury lub własnego wyboru ujmują się również w nawiasy kwadratowe. Nie ujmują się ich natomiast w nawiasy przy katalogowaniu obiektów o uszkodzonym tytule.

§ 46. Oznaczenie haseł kart pomocniczych na karcie głównej.

Na karcie głównej podkreśla się pierwsze litery wyrazów, które są hasłami kart cząstkowych oraz odsyłaczy, lub podaje się je na odwrocie karty. Czyni się to dla umożliwienia - gdy zajdzie potrzeba - wycofania kart katalogowych danej jednostki katalogowej. Określnika hasła karty głównej podkreślać nie należy.

4. Podstawa opisu katalogowego

§ 47. Podstawa opisu katalogowego.

Opis katalogowy opieramy zasadniczo na samym obiekcie kartograficznym, przede wszystkim na tytule na nim podanym. Jeżeli wiadomości te nie wystarczają do prawidłowego skatalogowania, należy je zbierać spoza obiektu: ze spisów, katalogów, bibliografii itp., podając odnośne źródło w uwagach.

Opisując obiekty rękopiśmienne staramy się o zachowanie bez skrótu zarówno tytułu jak i wszystkich szczegółów, obiekty sprzed 1800 r. opisujemy dokładniej, przy obiektach

nowszych dążymy do znacznego skrócenia adresu wydawniczego.

§ 48. Rodzaje tytułów map i planów.

Wyróżniamy następujące tytuły map i planów, pochodzące od autora czy wydawcy:

- a/ zawarty w ramie mapy - tytuł główny i ten jest podstawą opisu katalogowego,
- b/ umieszczony pod ramą mapy - tytuł górny, w skrócie /tyt. gór./
- c/ umieszczony pod ramą mapy - tytuł dolny /tyt. dol./
- d/ podany na okładce lub oprawie mapy - tytuł okładkowy /tyt. okład./.

W braku tytułu głównego uwzględnia się tytuł najpełniejszy, podając w skrócie odpowiednie wyjaśnienie / np. tyt. na odwr. /.

§ 49. Rodzaje tytułów atlasów.

W atlasach wyróżniamy różne rodzaje tytułów, identyczne z napotykanymi w drukach, głównym jest tytuł znajdujący się na karcie tytułowej. Jeśli tytuł główny nie oddaje dokładnie treści i charakteru obiektu, albo jeśli nie ma tytułu głównego, można przyjąć za podstawę opisu inny możliwie najpełniejszy tytuł. Równocześnie w uwagach w formie skróconej zaznaczymy rodzaj tytułu z wyjątkiem głównego np. /tyt. okładk./, /tyt. grzbiet./.

W razie, gdy w katalogowanym egzemplarzu obiektu został tytuł uszkodzony, odtwarza się go na podstawie egzemplarza kompletnego lub na podstawie danych bibliograficznych. /por. § 45/.

§ 50. Wybór tytułu spośród kilku w różnych językach.

Jeśli obiekt kartograficzny ma kilka tytułów w tym samym języku na karcie tytułowej /w atlasach/ lub w ramie /na mapie/, uwzględnia się tytuł najpełniejszy, w przypadkach zaś wątpliwych - tytuł pierwszy.

Jeśli tytuł przyjęty za podstawę katalogowania jest w kilku językach, wówczas wybieramy przede wszystkim tytuł

w języku polskim, a w braku takiego tytułu: przy dawnych obiektach - tytuł łaciński, a przy nowych - tytuł w języku kraju, który obiekt przedstawia, w braku zaś tego tytułu - w języku kraju, w którym obiekt się ukazał. O ile jest to język mało znany /np. pozaeuropejski, a z europejskich grupa języków ugro-fińskich - węgierski, estoński, fiński/, wybieramy z tytułów podanych tytuł w języku bardziej znanym w następującej kolejności: łaciński, rosyjski, angielski, niemiecki, francuski, następnie inne romańskie, germańskie i słowiańskie.

Istnienie tytułów w innych językach zaznacza się w uwagach np. tyt. też w jęz. ang.

§ 51. Obiekty kartograficzne bez jakiegokolwiek tytułu.

Przy obiektach kartograficznych pozbawionych jakiegokolwiek tytułu należy przede wszystkim uwzględnić tytuły ustalone przez bibliografie i katalogi wydawnictw kartograficznych a z braku ich utworzyć samemu sztuczny tytuł w nawiasach kwadratowych /por. § 48/. Brak tytułu zaznacza się w uwagach /bez tytułu/.

§ 52. Dodatki współwydane.

Jeżeli obok mapy głównej na tymże arkuszu, albo na nadwrocie umieszczone są mapy dodatkowe, plany, widoki, dłuższe teksty itd. ze specjalnym tytułem, można uczynić o tym wzmiankę w uwagach, podając ilość dodatków tego rodzaju. Tytuły tych dodatków wymienia się w sposób skrócony. Jeżeli dodatki dotyczą innego obiektu niż mapa główna, otrzymują one karty cząstkowe z właściwym hasłem.

Istnienie załączników do map lub atlasów w postaci rękopiśmiennego lub drukowanego tekstu zaznacza się w uwagach po skrócie /dod.druk./, lub /dod.rkps./, podając opis załącznika, zredagowany w/g obowiązujących przepisów katalogowania rękopisów czy druków. Autorzy załączników otrzymują odesyłki osobowe.

§ 53. Tytuł w wydawnictwach wielotomowych i wieloarkuszowych i katalogowanie tych obiektów.

Przy obiektach kartograficznych wydawniczo zwartych wielotomowych i wieloarkuszowych podstawą opisu katalogowego jest tytuł wspólny dla całości stanowiącej jednostkę katalogową, chociażby poszczególne części miały osobne tytuły. Na kartach głównych podaje się najpierw dane odnoszące się do całości, przy czym pod pismem zewnętrznym podaje się liczbę tomów /voluminów/ albo arkuszy /przy mapach ukazujących się stopniowo czyni się to zwykłym okółkiem/. Następnie wymienia się poszczególne tomy /voluminy/ arkusze czy części obiektu mające odrębne tytuły, albo kolejne numery, podając obok tytułu czy liczby te szczegóły, które dotyczą poszczególnych części. Na te części, których zbiory nie posiadają, należy pozostawić na karcie wolne miejsce /por. § 27/. W urzędowych wydawnictwach kartograficznych obowiązuje tytuł urzędowy.

§ 54. Tytuł wydawnictw ciągłych, seryjnych i periodycznych.

Dla map seryjnych podstawę opisu katalogowego stanowi tytuł każdej mapy będącej jednostką katalogową. Zbiorowy tytuł całości wydawniczej zostaje zamieszczony w uwagach i jest podstawą karty zbiorowej.

Dla map periodycznych miarodajny jest tytuł całości wydawniczej.

§ 55. Kontynuacja pod innym tytułem.

Obiekt kartograficzny będący dalszym ciągiem pracy pod innym tytułem katalogujemy pod tytułem pierwotnym. Nowy tytuł otrzymuje odsyłacz.

§ 56. Tytuł reprodukcji dawnych obiektów kartograficznych.

Reprodukcje dawnych obiektów kartograficznych, w których obok pierwotnego tytułu znajduje się nowoczesny, katalogowane są na podstawie tytułu, pod którym je obecnie wydano.

O ile reprodukcja nie ma nowego tytułu podstawą opisu staje się tytuł pierwotny z objaśnieniem o charakterze danego dzieła, np. [repr.] [faksym.] itd.

§ 57. Katalogowanie globusów i modeli
plastycznych.

Globusy i modele plastyczne opisuje się jak mapy, jednakże o ich kategorii formalnej nie jest zaznaczona w tytule, należy podać o tym wzmiankę w Uwagach: mod.plast.

§ 58. Katalogowanie atlasów.

Atlasy opisuje się jak książki, jednakże z zastrzeżeniami, wynikającymi z niniejszej instrukcji, np., że za ich hasło przyjmuje się albo nazwę terytorium geograficznego /zob. § 69/ albo formalny moment /zob. § 68/, że nazwiska ich autorów podaje się po tytule itd./. W opisie atlasów, w których pewne grupy czy plany w myśl § 30 otrzymały kartki cząstkowe, konieczne jest wyszczególnienie tych map czy planów na karcie głównej. Spis ten sporządza się na końcu opisu katalogowego w sposób schematyczny, podając tylko kolejny numer mapy w atlasie, hasło jej karty cząstkowej a ewentualnie jej autora i skrócony tytuł. Od opisu katalogowego oddziela go wiersz z wyrazami: zawiera m.i.

Przykład:

Atlas .. 1658

A I 567

Cartes générales de toutes les parties du monde ou les empires, monarchies, républiques, estats, peuples, & c. de l'Asie, l'Afrique, de l'Europe & de l'Amérique ... sont exactement remarquées... par Sanson d'Abbeville.

Paris 1658 /rz/ chez l'auteur.

45 x 39 Karta tyt.mdz., Table des cartes - 1 k.nlb., 112 tabl. zawiera m.i.

59. Polska .. 1654

Provinces unies et incorporées à la couronne de Bohême, qui sont les Duchés de Silésie...

65. Polska .. 1658

États de la Couronne de Pologne ...

§ 59. Katalogowanie atlasów sztucznych.

W atlasie sztucznym, który jest zespołem luźnych map lub planów, każda jednostka kartograficzna podlega oddzielnemu skatalogowaniu i otrzymuje kartę główną, na której przynależność introligatorska do atlasu sztucznego jest zaznaczona w Uwagach słowami: "Mieści się w atlasie sztucznym, sygn. /np. nr 755-783/".

Atlas sztuczny jako całość otrzymuje kartę zbiorową /per. § 41/ z utworzonym przez zbieracza tytułem. W braku takiego tytułu katalogujący sam ustala tytuł na podstawie zawartości atlasu i podaje go w kłamrach. Na karcie zbiorowej nie wyszczególnia się wszystkich map i planów zawartych w atlasie sztucznym - podaje się tylko ich łączną liczbę i w kłamrach - ogólną charakterystykę. Sygnaturę tak skatalogowanego atlasu sztucznego - stanowi łączna sygnatura wszystkich mieszczących się w nich map.

Przykład.

Francja - 1610-1660 sygn. 0518-0639 IV

Livres contenant les cartes géographiques de la plupart des Empires, Royaumes, Provinces, Estats, Seigneuries, Principautés et Souverainetés de la terre tant anciennes que modernes. I. Briot 1660.

Tabl. mdz. przeważnie kolor. 121. - 42 x 36

┌ Zbiór map autorów i wydawców francuskich z XVII w. utworzony w r. 1660. Karta tyt. wykonana piśmem odręcznym współczesnym, następnie indeks na 2 kartach.

Wszystkie tablice mają na odwrotnej stronie ręcznie wypisane tytuły z kolejną numeracją. Zbiór zawiera przeważnie mapy Francji i plany miast francuskich, obok tego kilka map innych państw europejskich i całej Europy /1/, Azji /1/, Afryki /1/ i Ameryki /1/. Autorowie i wydawcy map: Jean de Clerc, Jean Boisseau, N. Picart, Pierre Van Loehome, Phillippe de la Rue, Nicolas Sanson, Antoine de Fer i Jacques Agnet. Zdb. nadto § 110.

§ 60. Katalogowanie zbiorów reprodukcji.

Zbiory reprodukcji dawnych map w formie atlasów lub

wydane

dzieł z tekstem katalogujemy jak atlasy. Dla dzieł tych sporządzić jednak można również kartki zredagowane w/g zasad katalogowania książek i pomieścić je w katalogu druków danej biblioteki.

5. Redagowanie kart katalogowych.

§ 61. Hasło.

Podstawą wyboru hasła w katalogu zbiorów kartograficznych jest tytuł, jeżeli treść obiektów pokrywa się z tytułem. W razie różnicy lub sprzeczności pomiędzy tytułem a treścią lub w razie braku tytułu hasło ustala katalogujący.

§ 62. Hasło karty głównej.

Jako hasło karty głównej /poza wyjątkami wymienionymi w § 67, 68 i 70/, obiera się nazwę geograficzną obszaru, który dana jednostka katalogowa przedstawia, przy czym wielkość obszaru nie odgrywa roli. Dla danej mapy wybiera się tylko jedno hasło i sporządza się jedną kartę główną. Przy mapach w większej skali i obejmujących mniejsze obszary należy dążyć do możliwie szczegółowego określenia w hasle terytorium, przy mapach w mniejszej skali, obejmujących duże obszary, o nie dość ściśle określonych granicach, dobierać należy raczej hasła ogólniejsze.

§ 63. Forma nazw geograficznych, użytych jako hasło.

Nazwy geograficzne użyte jako hasło winny być pisane w formie ustalonej przez Instytut Geograficzny Polskiej Akademii Nauk i ogłoszonej w Biuletynie Instytutu Geograficznego tj. w formie spolszczonej, a w braku takiej formy w brzmieniu oryginalnym; zatem Anglia /nie England/, Rzym /nie Roma/, ale Bordeaux /nie Bordo/, Rochester /nie Roczester/ itd. Za podstawę przy ustalaniu nazw geograficznych nieustalonych jeszcze przez Polską Akademię Nauk przyjmuje się Podręczny Słownik Geograficzny E. Maliszewskiego i B. Olszewicza t. 1-2, Warszawa 1925-6.

Nazwy geograficzne z obszaru państwa polskiego należy pisać w brzmieniu urzędowym.

Nazwy geograficzne złożone należy traktować w hasle jako całość bez względu na to, czy część rzeczownikowa znajduje się na pierwszym miejscu, czy nie, np. Nowa Zelandia, Mont Blanc itd.

W polskich nazwach geograficznych, w których przymiotnik jest nazwą własną, wysuwa się na pierwsze miejsce przyimiennik np. Świętokrzyskie Góry /nie Góry Świętokrzyskie/, Bydgoski Kanał /nie Kanał Bydgoski/ itp.

§ 64. Odsyłacze dla dawnych nazw.

Nazwy geograficzne użyte jako hasło pisze się w ostatecznej ustalonej formie, przy czym dla dawnych form i nazw historycznie przebrzmiałych, które były użyte w tytule obiektu, a których nie przyjęliśmy za hasło, należy robić odsyłacze ogólne.

Przykład.

Kristiana	Gruenberg	Borysthene	Namurcu
zob.	zob.	zob.	zob.
Oslo	Zielona Góra	Dniepr	Namur

§ 65. Nazwy prowincji historycznych, obecnie nie istniejących.

Mapy czy atlasy państw czy prowincji już nie istniejących, powstałe przed upadkiem tych państw czy skasowaniem prowincji, umieszczamy pod nazwą dawnego państwa czy prowincji, sporządzając odsyłacze porównawcze dla państw dzisiejszych.

Przykład.

Austria	Belgia	Holandia
zob. też	zob. też	zob. też
Austro-Węgry	Flandria	Niderlandy

§ 66. Hasła map kilku krajów.

Mapy, w których tytule spotykamy szczegółowe wyliczenie nazw poszczególnych krajów czy jednostek geograficznych /por. § 37/, katalogujemy:

a/ pod nazwą pierwszego z wymienionych krajów, czy jednostek geograficznych, przy czym inne kraje otrzymują odsyłacze szczegółowe przedmiotowe.

albo

b/ pod nazwą ogólniejszą, obejmującą te obszary, np. mapę Belgii i Holandii katalogujemy pod hasłem Belgia z odsyłaczem do Holandii;
mapę Hiszpanii i Portugalii możemy skatalogować pod Iberyjski półwysep, do którego odsyłać powinny odsyłacze porównawcze, a więc:

Hiszpania	Portugalia
zob. też	zob. też
Iberyjski płw.	Iberyjski płw.

§ 67. Hasło globusów.

Globus ziemski otrzymuje hasło Globus, globus nieba - Globus nieba. Pod hasłem Ziemia i Niebo umieszczamy odsyłacze porównawcze:

Ziemia	Niebo
zob. też	zob. też
Globus	Globus nieba.

§ 68. Hasło atlasów powszechnych.

Atlasy obejmujące wszystkie albo różne lądy i kraje oraz oceany i morza otrzymują hasło Atlas, przy czym atlasy powszechne o charakterze specjalnym otrzymują odpowiednie określniki np. atlas historyczny, atlas hydrograficzny itp. Atlas nieba otrzymuje hasło Atlas nieba.

§ 69. Hasło atlasów poszczególnych krajów.

Atlasy, obejmujące obszary jednej tylko części świata lub kraju otrzymują hasła terytorialne /zgodnie z § 63/, przy czym - jak w paragrafie poprzednim - atlasy o charakterze specjalnym otrzymują odpowiednie określniki, np. Francja a. fizyczny itp.

§ 70. Hasło atlasów i map wojen oraz planów bitew.

Wszystkie obiekty, odnoszące się do działań wojennych, jeśli dotyczą obszarów o określonych nazwach geograficznych,

kataloguje się pod hasłami terytorialnymi z odsyłaczem od Wojna, jeśli jednak są to atlasy lub mapy, odnoszące się do całości kampanii wojennych /np. atlas wszystkich frontów wojny 1914-1918/ karta główna otrzymuje hasło Wojna z odpowiednią datą, a ewentualnie i nazwą potoczną danej wojny, np. I wojna imperialistyczna 1914-1918.

Plany bitew katalogujemy pod tematem terytorialnym /z odsyłaczem od odpowiedniej wojny/ tak samo atlasy i mapy, odnoszące się do polskich powstań i rewolucji pod odpowiednim tematem terytorialnym z odsyłaczem od powstania czy rewolucji z odpowiednią datą.

Przykład:

Karta główna	!	karta odsyłaczowa:
Grochów, okolice - 1831 C.III.56	!	Powstanie listop.1830/1
Mapa okolic Grochowa	!	zob
Wykon.na podstawie zdjęcia Kwaterm.	!	Grochów, okolice 1831 C.III.56
wydane w czasie kampanii 1831	!	
W-wa: 1:21.000; lit. 45 x 32	!	
Olszewicz, Pol.kart.wojsk.str.158.	!	

§ 71. Hasło map fantastycznych.

Mapy fantastyczne nie istniejących krajów katalogujemy pod hasłem Różne /Varia/. Pod tym tematem kataloguje się także wzory rysowania map, oraz plany wojskowe i sytuacyjne nie dające się zidentyfikować co do treści geograficznej.

§ 72. Hasło map konturowych.

Karty katalogowe map konturowych /o ile dana biblioteka w ogóle zbiera mapy konturowe/ umieszczamy pod nazwą terytorium geograficznego wyobrażonego na tej mapie. Pod hasłem formalnym Mapy konturowe można skupić wszystkie tego rodzaju mapy.

§ 73. Hasło tablic przeglądowych.

Hasła tablic przeglądowych są identyczne z odpowiednimi hasłami innych map, z dodaniem wszakże skali mapy, zamiast daty, po hasle, ewentualnie po określniku, np. Polska - geo-

logia 1:300 000. Hasła te wypisujemy atramentem u góry tablic przeglądowych.

§ 74. Określniki uzupełniające hasło
karty głównej.

Hasło karty głównej uzupełnia się w miarę potrzeby t.zw. określnikami. Mogą to być:

- a/ określniki klasowe przy nazwach geograficznych, oddziela się je od tej nazwy kreską. np. Polska - geologia;
- b/ określniki lokalizujące albo określające ściślej nazwę geograficzną - umieszcza się je po przecinku np. Warszawa, okolice; Kłodzko, hrabstwo itp.;
- c/ określniki formalne - oddziela się je od nazwy kreską, np. Francja - atlas historyczny, Sudety - model plastyczny, Polska - mapa konturowa.

Określniki podane w punktach a/ i c/ są hasłami odsyłaczy. Dawne województwa odróżnia się, dodając w klamrach [dawne].

§ 75. Szczególne określniki.

W zbiorach specjalnych mogą być tworzone pewne szczególne nieprzewidziane określniki np. plany katastralne po nazwie kraju czy prowincji mogą mieć jako określnik wyraz kataster, mapy rękopiśmienne rekopisy. Odsyłacze tych określników zgrupują wtedy wszystkie mapy katastralne i rękopiśmienne danego zbioru.

§ 76. Data obok hasła na karcie głównej.

Obok hasła, a w wypadku umieszczenia także określnika, po nim, należy umieścić datę wydania, czy wykonania mapy, np. Polska - komunikacja 1939.

Nie należy jednak umieszczać tej daty obok tematu map historycznych. Za mapy historyczne nie należy wszakże uważać map, które w założeniu swym nie były historyczne, lecz przedstawiały obraz współczesny okresowi wykonania czy wydania.

Przy poszczególnych reprodukcjach dawnych obiektów

kartograficznych podaje się datę ich powstania, datę zaś publikacji danej reprodukcji obok w skrócie i w klamrach, np.:

Polska 1569 [repr. 1938]/
Gerardus de Jode. Poloniae
amplissimi regni typus geographicus
mdz 48 x 37,7

Dla zbiorów reprodukcji podaje się datę najwcześniejszej i najpóźniejszej mapy reprodukowanej w zbiorze, ewentualnie w razie niemożności ustalenia tak ścisłej chronologii, określenie ogólniejsze charakteryzujące epokę, z której pochodzą zebrane mapy. Tak np. Pappae mundi wydane w l. 1895-99 przez K. Müllera mogą mieć obok hasła określenie: wczesne średniowiecze, gdyż większość map pochodzi z tego okresu i zbiór ma zasadnicze znaczenie dla kartografii wczesnego średniowiecza.

§ 77. Części składowe odpisu tytułu.

Do odpisu tytułu wchodzi:

- a/ tytuł właściwy, t.zn. ten, którym dany obiekt kartograficzny nazwano i ewentualnie podtytuł, o ile zawiera dane ważne dla zidentyfikowania obiektu;
- b/ autorstwo, t.zn. nazwiska osób, które brały udział w opracowaniu, wydaniu albo dojściu do skutku danego wydawnictwa, wraz z wyrazami wskazującymi w skrócie na rolę wymienionych osób.

§ 78. Istotna treść odpisu tytułu.

W odpisie tytułu, nawet przy pełnym opisie katalogowym na karcie głównej, uwzględnia się tylko to, co jest niezbędne do pełnego rozpoznania danego obiektu kartograficznego, względnie do odróżnienia go od innego obiektu względnie innego wydania lub wariantu tego samego obiektu.

Tytuły obiektów kartograficznych sprzed r.1800 podaje się szczegółowiej niż tytuły dzieł późniejszych.

Zachowuje się zawsze początek tytułu oraz wyrazy oznaczające treść lub formę wytworu i niezbędne do zrozumienia tytułu.

Tytuł można skracać przez opuszczenie i wykropkowanie opuszczonych miejsc, nigdy zaś przez streszczenie tekstu.

§ 79. Opuszczanie w odpisie tytułu.

Opuszcza się tytuły rodowe i osobiste autora i współpracowników /chyba, że chodzi o odróżnienie kilku osób tego samego nazwiska i imienia lub gdy tytuły te, jak np. stopnie wojskowe, charakteryzują autora i sposób opracowania danego obiektu/, motto, znaki nakładców i drukarzy, pozwolenie cenzury, zastrzeżenia przedruku, ceny itp.

Wzmiankę o przywileju podaje się w uwagach skrótem c.pr. /cum privilegio/ tylko wówczas, gdy istnieją 2 różne wydania: z przywilejem i bez przywileju.

Dedykację zaznacza się tylko na mapach rękopiśmiennych i na starszych mapach powielonych, zwłaszcza o ile dotyczy to osób narodowości polskiej.

§ 80. Nazwiska współpracowników w odpisie tytułu.

Przy podawaniu w odpisie tytułu nazwisk osób, które brały udział w opracowaniu i wydaniu danego obiektu kartograficznego, uwzględnia się najwyżej pierwsze trzy w każdej grupie, np. współautorów, szycharzy, lub innych wykonawców czy wydawców; dalsze nazwiska zastępuje się skrótem i in.

Nazwiska współpracowników uzupełnia się lub rozwiązuje według zasad dotyczących hasła autorskiego przy katalogowaniu druków, ale kolejność części zachowuje się w porządku takim, jak podany w tytule.

Jeżeli w katalogowanym obiekcie ^{reżiserem} nazwisko autora czy współpracowników było wymienione przed tytułem właściwym, podaje się je w odpisie ściśle w tym samym porządku. Jeżeli nazwisko autora lub wykonawców na nim nie figuruje, podaje się je w klamrach: nazwisko autora przed tytułem, innych osób w uwagach.

Nazwę instytucji naukowej lub wydawniczej podaje się w pełnej formie, dając uzupełnienia w klamrach, lub w zrozumiałym skrócie.

§ 81. Tłumaczenie tytułu w językach
mało znanych.

Jeżeli język użyty w tytule katalogowanego obiektu należy do mniej znanych, zamieszcza się o ile możliwości - tłumaczenie tytułu na język polski w uwagach na głównej karcie katalogowej, oraz na obwolucie katalogowanego obiektu, lub na dołączonej doń kartce. Ponadto jeśli i nazwy podane na globusie czy mapie są w tym języku, daje się na karcie uwagę o języku nazw.

§ 82. Podawanie skali.

Podawanie skali nie jest konieczne ale wskazane dla map sprzed wieku XVIII oraz dla map świata i półkuli, o ile nie posiadają skali liczbowej.

Skalę wszystkich innych map należy podawać w stosunku liczbowym po tytule. Jeżeli nie można podać jej dokładnie, należy podać ją w przybliżeniu w liczbach zaokrąglonych dodając wyraz /ok./²¹

§ 83. Szczegóły wydawnicze.

Szczegóły wydawnicze obejmują: a/ oznaczenie wydania, b/ miejsce wydania, c/ rok wydania, d/ nazwisko względnie firmę nakładcy, względnie wydawcy czy drukarza.

Jeżeli w innym miejscu katalogowanego obiektu podane są szczegóły wydawnicze odmienne od podanych w tytule głównym, można o tym uczynić wzmiankę w uwagach.

x/ Jeżeli skala nie jest zaznaczona na mapie liczbowo ani liniyjnie, możemy ją obliczyć mierząc długość jednego stopnia południka środkowego na mapie i znajdując stosunek tej długości rzeczywistej, obliczając następnie według proporcji: 111, 183 km : z cm = 1 : X

/111, 183 km jest rzeczywistą długością jednego stopnia

z jest odległością jednego stopnia na mapie

1:X jest wartością poszukiwaną/.

Gdy brak na mapie siatki, posługujemy się odległością 2 miejscowości, sprawdzając przy tym ich odległość rzeczywistą.

Jeżeli np. odległość ta wynosi na mapie 6 cm., a w terenie 60 km, to 1 cm na mapie odpowiada 10 km /1 000 000 cm/ w terenie, zatem skala /ok/ 1 : 1 000 000.

Dane, dotyczące staropolskich miar długości, można znaleźć w Wiadomościach Służby Geograficznej 1935 nr 3 /Stamm Edward, Miary długości w dawnej Polsce/.

§ 84. Fałszywe szczegóły wydawnicze.

Jeżeli istnieje podstawa do uważania szczegółów wydawniczych podanych w tytule za nieścisłe, należy je sprostować i uzupełnić znanymi skądinąd danymi prawdziwymi. W tym wypadku pisze się obok danych fałszywych dane prawdziwe w klamrze, podając w uwagach, na czym oparto sprostowanie.

Przykład.

Śląsk 1750 [1752]

B IV 352

Atlas Silesiae id est Ducatus Silesiae generaliter quatuor mappis, nec non specialiter XVI mappis... exhibitus.

[autorzy map generalnych:] Tob.Maier, J.M.Hassius, I.Felbiger, [szczegółowych:] J.W.Wieland, M.Szubart, Norimbergae 1750 [rz] [1752] Homanniani heredes k.nlb.2, map mdz 20 61 x 46

[Heyer A., Gesch. d.schles. Kartogr.]

§ 85. Oznaczenie wydania obiektu.

Kolejną liczbę wydania katalogowego obiektu podaje się bezpośrednio po odpisie tytułu cyframi arabskimi.

Określenia takie jak: poprawione, uzupełnione itp. należy podać w skróconej formie tych wyrazów i w takim porządku, w jakim są pomieszczone w tytule np. wyd.5 popr. i uzup. Liczby egzemplarzy nakładu nie uwzględnia się.

§ 86. Forma adresu wydawniczego.

Adres wydawniczy pisze się w następującej kolejności:

- a/ miejsce wydania czy wykonania albo druku,
- b/ rok wydania /wykonania, druku/,
- c/ nakładca albo wydawca czy drukarz.

Przy nowszych obiektach kartograficznych podaje się adres wydawniczy jak najkrócej, przystosowując go do powyższego stałego schematu bez względu na jego formę w danym obiekcie.

§ 87. Brak adresu wydawniczego.

Jeżeli wiadomości dotyczących adresu wydawniczego nie można nigdzie wyszukać, wówczas zaznacza się to odpowiednimi skrótami w języku polskim w klamrach [b.m.n.d.] bez miejsca, nakładcy, drukarza. Datę choćby przybliżoną należy jednak zawsze podać. O ile nie jest podane miejsce wydania a jest znany drukarz, podaje się miejscowość, gdzie się jego drukarnia znajdowała. Podobnie postępuje się z mapami wyjętymi z atlasów, jako miejsce wydania podaje się miejsce wydania atlasu, a jako wydawcę - wydawcę atlasu.

§ 88. Formy nazwy miejscowości.

Miejsce wydania /wykonania, druku/ podaje się w cpisie katalogowym w tej formie, jakiej użyto w danym tytule. Jeśli użyto formy nieużywanej lub nieznannej powszechnie, zachowuje się ją a obok niej w nawiasach pisze się nazwę nowszą i znaną w języku tytułu obiektu. Dotyczy to w szczególności nazw przestarzałych i zlatynizowanych. Miejsce wydania pisze się na karcie katalogowej zawsze w mianowniku, z wyjątkiem nazw łacińskich, które zachowuje się w formie użytej w tytule.

§ 89. Kilka miejsc wydania.

Z nazw kilku siedzib firmy wydawniczej wybiera się nazwę tej miejscowości, w której znajduje się centrala. Gdy nie da się tego stwierdzić, podać należy miejscowość wyróżnioną graficznie w tytule względnie wymienioną na pierwszym miejscu.

§ 90. Brak miejsca wydania.

Jeżeli w katalogowanym obiekcie nie podano miejsca wydania i miejsca tego nie dało się ustalić, wymienia się zamiast niego /przy mapach powielonych/ miejsce druku, poprzedzając je wyrazem /druk/.

Jeżeli miejscowość, w której wydano obiekt, jest równocześnie miejscem druku, wystarczy raz tylko podać jej nazwę.

§ 91. Data miarodajna.

Rok wykonania oraz wydania zasadniczo przyjmuje się z tytuła przyjętego za główny. Jeśli dla danego obiektu podano

inną datę w innym miejscu umieszcza się ją w uwagach z odpowiednim objaśnieniem, skąd jest zaczerpnięta.

Jeśli w tytule wymienionych jest kilka dat /np. data zdjęcia, data wykonania, data rytowania, data druku itp./ podaje się wszystkie w odpisie tytułu z odpowiednimi wyjaśnieniami, do czego się odnoszą. O ile to jest możliwe można również podać datę stanu rzeczy, np. datę pierwszego wykonania danej niezmienionej mapy.

Jeżeli którąś z dat podano nieściśle, obok tej daty w klamrach podaje się datę właściwą /por. § 84/.

Datę należy zawsze podać choćby w przybliżeniu, a wówczas daje się w klamrach odpowiednie wyjaśnienie np.

[ok.] [przed] [po r.] [nie po r.] itp.

Datę oznaczyć można:

a/ precyzyjnie np. [1703]

b/ w przybliżeniu od kilku do kilkunastu lat np. [ok. r. 1703]

c/ w mniejszym przybliżeniu np. [z drugiej połowy XVII w.]

[z drugiej ćwierci XVII w.] [z początku XVII w.] itd.

Datę wydania mapy umieszcza się na karcie głównej obok hasła /por. § 76/.

§ 92. Datowanie wielotomowych atlasów i wieloarkuszowych map.

Przy katalogowaniu wielotomowych atlasów podaje się na karcie głównej przy każdym tomie jego datę wydania. Na odsyłaczach podaje się rok najwcześniejszy i najpóźniejszy, jeżeli wydawnictwo jest zakończone; jeżeli wydawnictwo nie jest zakończone podaje się rok najwcześniejszy z dopiskiem i nast. Podobnie postępuje się przy katalogowaniu wieloarkuszowych map, podając daty poszczególnych arkuszy zarówno na karcie głównej jak i na tablicach przeglądowych.

§ 93. Pisownia daty wydania.

Rok wydania pisze się wyłącznie cyframi arabskimi. Zwroty takie jak Anno Domini, A. D., Roku Pańskiego itd. opuszcza się. Daty dzienne i miesięczne należy natomiast zawsze zachować.

§ 94. Firmy wydawnicze.

Nazwy firm wydawniczych należy ujmować jak najkrócej. Imiona nakładców z czasów nowszych zaznacza się tylko inicjałami. Wyrazy: nakład, księgarnia opuszcza się, o ile nie zachodzi obawa, że firma wyd. może być pomyłona z drukarnią. Opuszcza się także adresy firm. Nazwy zakładów kartograficznych skraca się w sposób zrozumiały.

Jeżeli w tytule podanych jest kilka firm nakładowych, wówczas wybiera się spośród nich główną /nieraz wyróżnioną graficznie/, a gdy tego nie można poznać - wymienioną na pierwszym miejscu, uzgadniając ten wybór z wyborem miejsca wydania /por. § 84/. Jeżeli różne części tego samego obiektu zostały wydane przez różne firmy to przy atlasach postępuje się jak przy drukach.

§ 95. Liczba jednostek obliczeniowych.

Liczbę tomów, woluminów, arkuszy czy odcinków podaje się przy atlasach i mapach, składających się conajmniej z dwóch jednostek obliczeniowych /nie pisze się więc 1 wol., 1 ark. itd./. Przy wydawnictwach ukazujących się częściowo i niezakończonych ilość jednostek obliczeniowych dodaje się ołówkiem. Istnienie tablicy przeglądowej do mapy zaznacza się oddzielnie, podając ją z liczbą arkuszy, np. tabl.przegl. 8 ark.

Gdy istnieje różnica pomiędzy ilością sekcji i ilością arkuszy mapy, można o tym uczynić wzmiankę np. 40 sek na 38 ark. Jeśli sklejono w jedną jednostkę obliczeniową lub w kilka takich jednostek większą ilość arkuszy jednej mapy, można to zaznaczyć np. 8 ark.sklej. w 2 itp. albo 1 ark.pocięty na 6.

§ 96. Sposób wykonania obiektu.

Sposób wykonania danego wytworu kartografii zaznacza się odpowiednim skrótem np. rkps /rękopis/, drzew./drzeworyt/, mdz./miedzioryt/ litogr./litografia/ itd. Przy mapach kolorowanych ręcznie należy dodać w skrócie, czy obiekt jest kolorowany kolor. i jak: czy cała jego powierzchnia pokryta jest barwami /pow./ czy też tylko granice państw prowincji lub pewnych przez autora określonych przestrzeni /gran./.

- np. 2 ark. litogr.
- 4 ark. mdz. kolor. pow.
- 2 ark. drzew. kolor. gran.
- 2 ark. rkps kolor. pow.

§ 97. Podawanie formatu obiektów.

Formaty obiektów kartograficznych podaje się na karcie głównej w sposób następujący:

Przy globusach - ich średnicę

Przy modelach plastycznych ich długość i szerokość

Przy atlasach - ich szerokość i wysokość

Przy mapach - ich szerokość i wysokość, tj. wymiary powierzchni mapy do zewnętrznego brzegu ramy.

Tylko przy mapach okrągłych, np. mapach półkuli lub w braku ramy podaje się wielkość całej płyty lub całego arkusza.

Jeżeli atlas lub mapa składają się z dwóch jednostek obliczeniowych różnego formatu, podaje się wymiary każdej z nich, jeśli jest więcej zaznacza się tylko: różne wielkości.

Przy mapach składanych w oprawie, niezależnie od wielkości arkusza podaje się wielkość okładki poprzedzając te liczby skrótem okł. Wszystkie wymiary podaje się w centymetrach.

§ 98. Części składowe atlasu.

Przy katalogowaniu atlasów, po podaniu liczby woluminów /o ile jest więcej niż 1/ oraz formatu, podajemy liczbę stron tekstu i łączną liczbę map, z zaznaczeniem ich techniki wykonania. Jeżeli mapy mają na odwrocie dłuższy tekst opisowy, zaznacza się to również.

Przykład.

Francja - komunikacja 1765

B II 56

L'indicateur fidèle ou guide des Voyageurs
qui enseigne toutes les routes royales ...

Dressé par Michel. Mis au jour et dirigé
par Desnos.

Paris 1765 [n.] Desnos

28x25 s.10 [tekst] map mdz.kol.pow.19.

§ 99. Uwagi bibliograficzne i biblioteczne.

W uwagach na końcu opisu katalogowego można podać:

- a/ tytuły odmienne od tytułu głównego;
- b/ wzmiankę o mapach dodatkowych i o załącznikach z ich opisem, a także przy mapach rękopiśmiennych i starszych powielonych o dedykacji;
- c/ wzmiankę o uszkodzeniach i lukach w danym egzemplarzu;
- d/ wzmiankę o orientacji mapy, gdy północ nie jest u góry;
- e/ wzmiankę o tytule poprzedniego wydania o ile był odmienny;
- f/ zaznaczenie, iż dany obiekt jest wierną kopią innego dzieła, albo że jest kontynuacją innego wydawnictwa, albo że sam będzie kontynuowany pod innym tytułem;
- g/ wzmiankę o istnieniu katalogu tablicowego;
- h/ o tym, że wydawnictwo przestało wychodzić, albo zostało nieukończone;
- i/ o mapach współprawnych, albo o tym, że dana mapa mieści się w atlasie sztucznym;
- j/ o tym, z jakiego atlasu mapa została wyjęta;
- k/ o języku czy językach tytułu i napisów na mapie, jeśli jest on mało znany oraz o alfabecie podanym w transliteracji;
- l/ o wyjątkowej rzadkości i cennieści obiektu;
- ł/ przy mapach sprzed r.1800 zaznacza się ogólnie, że mapę zdobiją: a/ kartusze, b/ widoki miast lub postacie na obramowaniu mapy;
- m/ przy polonicach sprzed 1800 r., przy rzadszych a cenniejszych obiektach skróconą cytata bibliograficzną /tytuł powszechnie znanego i dostępnego dzieła w formie skróconej i pozycję danego obiektu, np. Olsz.Kart.pol.29 = Olszewicz, Kartografia polska nr 29, Dzik.Kat.134 = Dzikowski, Katalog atlasów nr 134 itp./.

Można również podawać uwagi o różnicach graficznych pomiędzy poszczególnymi egzemplarzami dzieła, umożliwiającymi ich odróżnienie, i o cenniejszej oprawie oraz ciekawsze szczegóły dotyczące proveniencji.

§ 100. Sygnatura.

Karty główne, cząstkowe, zbiorowe oraz odsyłacze szczegółowe katalogu zbiorów kartograficznych otrzymują właściwą sygnaturę /por. § 109/.

6. Układ kart w katalogu.

§ 101. Układ kart w katalogu.

Wszystkie karty główne i pomocnicze ułożone są w porządku alfabetycznym haseł /por. § 18 i §§ 61-73/, które stanowią bądź tematy geograficzne tj. nazwy części świata, oceanów, mórz, państw, krajów, prowincji i okręgów czy miejscowości, bądź tematy klasowe np. antropologia, geologia, hydrografia itd., bądź pewne kategorie formalne np. atlas czy globus, bądź wreszcie nazwiska autorów i wykonawców obiektów kartograficznych.

§ 102. Podstawowy alfabet.

Podstawą uszeregowania kart jest alfabet polski, znaków diakrytycznych innych języków nie uwzględnia się.

W obrębie poszczególnych haseł uszeregowanych alfabetycznie stosujemy następujące zasady układu kart:

Spośród kart z hasłami geograficznymi na pierwszym miejscu idą tematy bez określników, następnie tematy z określnikami w porządku abecedowym tych ostatnich. W obrębie identycznych haseł z identycznymi określnikami układ kart jest chronologiczny w obrębie tych samych dat abecedowy według kolejności pierwszego a następnie dalszych wyrazów tytułu.

Te hasła geograficzne z takimi określnikami jak: miejscowości, prowincje, województwa, powiaty szeregowane są w obrębie tych haseł po pierwsze według alfabetycznego porządku nazw, a potem dopiero w obrębie tych nazw chronologicznie.

Reprodukcje dawnych dzieł kartograficznych szereguje się chronologicznie według daty ich powstania, nie według daty publikacji reprodukcji.

§ 103. Szeregowanie tablic przeglądowych.

Tablice katalogu tablicowego szeregujemy w obrębie haseł geograficznych ułożonych alfabetycznie według malejącej podziałki, zatem np. w sposób następujący:

Belgia	1 : 10 000	
"	1 : 20 000	
"	1 : 100 000	
"	1 : 300 000	
Dania	1 : 100 000	
Egipt	1 : 25 000	
Francja	1 : 50 000.	
"	1 : 100 000	itd.

III. INWENTARYZACJA ZBIORÓW KARTOGRAFICZNYCH

§ 104. Prawidła zasadnicze.

Księgi inwentarzowe zbiorów kartograficznych winny być prowadzone zgodnie z obowiązującymi w tej mierze zarządzeniami, winny być zatem policzbowane, porubrykowane, posznurowane i opieczetowane ewentualnie też podpisane przez odpowiednią władzę, muszą być też pisane atramentem bez omyłek; poprawek w inwentarzu wolno dokonywać jedynie atramentem, czerwonym, przy czym obok każdej poprawki figurować musi data oraz podpis osoby uprawnionej do dokonywania zmian w księdze inwentarzowej.

§ 105. Rubryki inwentarzy.

Inwentarz podawać powinien tylko najważniejsze dane o włączonych do zbioru jednostkach katalogowych /inwentarzowych/. Rubryki inwentarzy są następujące:

1. kolejny numer porządkowy
2. format /oznaczony cyfrą rzymską/
3. hasło katalogu przedmiotowego /podkreślone/ i skrócony tytuł dzieła
4. miejsce i rok wydania /wykonania/
5. ilość jednostek katalogowych i obliczeniowych /woluminów, arkuszy, sekcji/; przy wydawnictwach ukazujących się częściami podaje się je ołówkiem zwykłym

6. pochodzenie przy pomocy skrótów: E.O. /egzemplarz obowiązkowy/, K./kupno/, D./dar/, W./wymiana/, data wpływu, pozycja księgi akcesyjnej oraz wartość/przy kupnie cena/.

7. Uwagi.

§ 106. Jednostka inwentarzowa.

Każda jednostka katalogowa jest równocześnie jednostką inwentarzową /por. § 15 i 16/ i otrzymuje oddzielny numer porządkowy, który może być równocześnie sygnaturą /znakiem miejsca/.

Przy katalogowaniu map sekcyjnych /por. § 13/1/, dla których jednostką inwentarzową jest cała seria, notujemy poszczególne arkusze numerem serii łamanym przez numer bieżący arkusza. Podobnie postępujemy przy inwentaryzowaniu wydawnictw periodycznych /por. § 13 2b/.

§ 107. Podział obiektów na kategorie formalne.

Dla celów inwentaryzacyjnych i konserwacyjnych wszystkie obiekty kartograficzne zostają podzielone na trzy zasadnicze kategorie:

- A. Globusy, modele plastyczne, mapy ściennie
- B. Atlasy oraz mapy i plany oprawne
- C. Mapy i plany luźne

Do kategorii A należą obok globusów nieba i ziemi i modeli plastycznych wszystkie mapy i plany oprawione w ramy czy zaopatrzone w wałki, które mogą być zawieszane na ścianach i nie mogą być złożone i przechowywane w szufladach ani ustawiane na półkach.

Do kategorii B należą wszelkie atlasy a także mapy i plany w sztywnych okładkach, futerałach, które mogą być ustawiane na półkach jak książki.

Do kategorii C należą mapy i plany nieoprawne podklejone czy niepodklejone, które mogą być przechowywane w szufladach, pudłach czy tekach.

§ 108. Podział na formaty.

W obrębie każdej kategorii, z wyjątkiem pierwszej, dzielimy obiekty kartograficzne na cztery zasadnicze formaty, które są podstawą ich umiejscowienia na półkach magazynu czy w szufladach szaf.

Grupa B - atlasy i mapy oprawne

I	do 20 cm	wysokości	grzbietu
II	21-25 cm	"	"
III	26-35 cm	"	"
IV	powyżej 35 cm		

Grupa C - mapy i plany luźne

I	do 25 cm	wysokości	mniejszego	boku
II	26-35 cm	"	"	"
III	36-60	"	"	"
IV	61-90	"	"	"

Mapy posiadające bok mniejszy powyżej 90 cm powinny być uważane za mapy ściennie, podklejone i zaopatrzone w wałki.

§ 109. Numeracja inwentarzowa.

W zbiorach powinien być prowadzony jeden inwentarz dla wszelkich obiektów kartograficznych.

Zgodnie ze zwyczajami danej biblioteki można wybrać jeden z wyszczególnionych poniżej sposobów numeracji inwentarzowej:

1/ można dawać kolejną numerację wpływającym obiektom bez względu na ich kategorię i format.

Zapis w inwentarzu wygląda wtedy następująco:

1.	III	<u>Atlas</u> Romer Powsz.atlas geogr. Lwów 1930 K. zł 20
2.	I	<u>Polska</u> Romer, Wąsowicz Atlas Polski współcz. Wrocław 1952 K. zł 4,50
3.	III	<u>Ziemia</u> Lowiz G.M. Die verfinsterte Erdkugel b.m.w. 1748 D. zł /10/
4.	II	<u>Wrocław</u> administracja Felbiger, Carte du Diocese de Breslau Norymberga 1751 K. zł 20 itd.

Wtedy jednak numer inwentarza nie może być równocześnie sygnaturą i obiekty kartograficzne otrzymują niezależnie od numeru inwentarzowego znak miejsca.

2/ można dawać wpływającym obiektom kolejną numerację rezerwując pewne grupy numerów dla poszczególnych kategorii, a w ich obrębie dla poszczególnych formatów.

Np. dla kategorii A numery od 1 - 1000

dla kategorii B numery od 1001 - 10 000, a w tym: na format I numery 1001-2000, na format II num.

2001-4000. na format III num. 4001-7000 i na format IV num. 7001-10.000.

dla kategorii C od 10 000 do 20 000 z podobnym podziałem na formaty, jak dla kategorii B.

3/ można stosować również w zapisie połączenie literowo-liczbowe, które jest numerem inwentarza i znakiem miejsca. Litery oznaczają kategorie obiektów, liczby rzymskie ich format, a liczby arabskie kolejny numer porządkowy. Tak np. globusy otrzymują sygnaturę A 4, A 17, atlasy i mapy oprawne B II 14, B IV 19, mapy i plany luźne C I 23, C IV 27 itd.

Poszczególne tomy lub arkusze dzieł wielotomowych lub wieloarkuszowych oznacza się ponadto w klamrach po sygnaturze liczbą wskazującą ich kolejną numerację np: B IV 19 [3]. W atlasach wielotomowych pierwsza cyfra w klamrach oznacza tom czy wolumen, druga - oddzielona ukośną kreską numer kolejny mapy B IV 19 [3/46].

§ 110. Numeracja map z atlasów sztucznych.

Numeracja map z atlasów sztucznych musi być dostosowana do kolejności kart w atlasie. Na marginesie zapisu inwentarzowego piszemy "mieści się w atlasie sztucznym" i skrócony tytuł atlasu sztucznego /zob. też § 59/.

§ 111. Znak pochodzenia, numer inwentarza i znak własnościowy na obiektach kartograficznych.

Na każdym obiekcie kartograficznym winien być oznaczony: znak pochodzenia, numer inwentarza /ewentualnie

sygnatura, o ile nie jest równoznaczna z numerem inwentarza/ i znak własnościowy danej biblioteki.

Znak pochodzenia, taki sam jak w książce inwentarzowej, winien być wpisany ołówkiem zwykłym na odwrocie karty tytułowej w atlasach, pod podstawką na globusach i na odwrocie map i planów.

Numer inwentarza /sygnaturę/ wpisuje się ołówkiem nad znakiem pochodzenia a ponadto umieszcza na naklejkach na okładce atlasów i map oprawnych a na obwolutach map luźnych.

Znak własnościowy danej biblioteki odciska się przy pomocy tuszu na odwrocie mapy, zwyczajnie u góry, w obrębie ramki, ponad obrazem i na odwrocie karty tytułowej atlasu, a na globusach i modelach plastycznych tak jak na innych przedmiotach będących własnością biblioteki.

§ 112. Wyłączanie dubletów.

W zbiorach kartograficznych, które nie mają charakteru specjalnego przyjmuje się zasadę jednoegzemplarzowości z tym, że wyłączeniu do dubletów nie podlegają:

a/ obiekty identyczne z już posiadanymi lecz o odrębnych cechach indywidualnych lub ciekawsze co do pochodzenia ze względu na własnoręczny podpis autora, odręcną dedykację, cenne zapiski, poprawki itd.

b/ obiekty identyczne z już posiadanymi ale odbite na innym materiale np. na pergaminie, na jedwabiu, na płótnie itd. Zatrzymujemy wtedy cba egzemplarze.

c/ obiekty identyczne z już posiadanymi, ale inaczej wykonane, np. jeśli posiadamy egzemplarz kolorowany, włączamy również wpływający egzemplarz niekolorowany i odwrotnie.

IV. Przepisy przejściowe.

Zbiory, w których przed wydaniem niniejszych przepisów były przyjęte inne zasady katalogowania i inwentaryzacji, winny się dostosować stopniowo do nowych przepisów. W pierwszym rzędzie należy wprowadzić hasła terytorialne i układ kart katalogowych według przedstawionych tu zaleceń.

Wszelkie zmiany w inwentarzach i na kartach katalogowych należy pisać czerwonym atramentem. Przy zmianach sygnatur konieczne jest sporządzenie konkordancji.

V. Alfabetyczny skorowidz rzeczowy.

/cyfry oznaczają paragrafy/

- Adres wydawniczy - forma 86
 " " - brak 87
 " " - map wyjętych z atlasu 87
 Alfabet podstawą układania kart 102
 Anagram 36
 Atlas - definicja 3
 Atlas - katalogowanie 58,68,69,70,95,98
 Atlas powszechny 68
 Atlas sztuczny - definicja 3
 Atlas sztuczny - katalogowanie 59,99,110
 Autor 36,38,80
 Ciągłe wydawnictwo 13
 Cytata bibliograficzna 99m
 Częstkowa karta 30,31,52
 Data wydania miarodajna 91
 " " obok hasła 76,91
 " " pisownia 93
 " " w przybliżeniu 91
 " " wielotomowych i wieloarkuszowych wydawnictw 92
 Dedykacja 79,99 b
 Dodatki współwydane 52
 Dublety - wyłączenie 112
 Faksymile obiektu kartograficznego - definicja 3
 " " " - katalogowanie 56,60
 Firma wydawnicza 94
 Format obiektów kartograficznych 97,108
 Globus - definicja 3
 Globus - katalogowanie 57,67
 Hasło 61-76
 " geograficzne - forma nazwy 63
 " " map kilku krajów 66
 " " " poszczególnych krajów 66
 Hasło atlasów powszechnych 68
 " globusów 67
 " karty głównej 62
 " map fantastycznych 71
 " map konturowych 72
 " map i atlasów wojen i planów bitew 70
 " - oznaczenie haseł kart pomocniczych na karcie głównej 46
 " tablic przeglądowych 73
 Inwentaryzacja - zasady zasadnicze 104
 Inwentarz - jednostka inwentarzowa 106
 " - numeracja 109,110
 " - podział obiektów na kategorie formalne 107
 " - rubryki 105
 Jednostka inwentarzowa 106
 " kartograficzna 15
 " katalogowa 16
 " obliczeniowa 17,95
 Jednostki w zbiorach kartograficznych 14

- Język tytułów obiektu kartograficznego 50,81,99 k
 Karta katalogowa 22-42
 Karta cząstkowa 30,31,52
   "   "   dla dodatków współwydanych 52
   "   "   dla załączników kartograficznych do druków
           i rękopisów 2,30
   "   główna 24,25,26
   "   "   dla map sekcyjnych 27
 Karta pomocnicza 29
 Karta przewodnia 42
 Karta zbiorowa dla atlasów sztucznych 41,59
   "   "   dla wydawnictwa seryjnego 41
 Kartusze - 99 ł
 Katalog chronologiczny 21
   "   krzyżowy 18
   "   przedmiotowy 18
   "   systematyczny 20
   "   tablicowy 19,99 g
 Katalogowanie - przepisy ogólne 1,43
   "   atlasów 58,68,69,70
   "   "   sztucznych 59,99,110
   "   faksymilów obiektów kartograficznych 56,60
   "   globusów 57,67
   "   map i planów 48
   "   modeli plastycznych 57
   "   przywilejów dla kartografów 79
   "   wojennych map i atlasów 70
   "   wydawnictw wielotomowych i wieloarkuszowych 53
   "   wydawnictw seryjnych 54
   "   wydawnictw periodycznych 54
 Kataster 75
 Kategorie formalne obiektów kartograficznych 102
 Kontynuacja 55,99 f
 Konserwacja 12
 Kopia innego dzieła 99 f
 Kryptonim 36
 Liczba jednostek obliczeniowych 95
   "   map w atlasie 95
   "   wydania 85
 Mapa - definicja 3
   "   - katalogowanie 48
 Mapy dawne 10,47,99 m
 Mapy dodatkowe 3,13,52,99 b
   "   fantastyczne 71
   "   konturowe 72
   "   nowoczesne 10
   "   ogólnogeograficzne 6
   "   periodyczne 13,54
   "   rękopiśmienne 47,75,79
   "   sekcyjne 13,15,19,28
   "   seryjne 13,54
   "   specjalne 6
   "   wieloarkuszowe 3,13,53
   "   współprawnne 3,99 i
   "   wyjęte z atlasów 16,87,99 j
   "   w atlasach sztucznych 59,99 i, 110

- Miary staropolskie długości 82
 Miejsce wydania obiektu kartograficznego 83,84,86-90
   "   "   - brak 90
   "   "   - forma nazwy 88
   "   "   - kilka 89
 Model plastyczny - definicja 3
   "   "   - katalogowanie 57
 Nakładca 38,80,94
 Nawiasy 45
 Nazwa geograficzna w haśle - forma obowiązująca 63
   "   "   "   - mapy obejmującej kilka krajów 37
   "   "   nie przyjęta za hasło 36,64
   "   "   provincji historycznych, które obecnie
                   nie istnieją 65
   "   instytucji naukowej i wydawniczej 80
   "   miejscowości w adresie wydawniczym 88
 Nazwiska autorów i współpracowników 80
   "   "   "   na odsyłaczach ogólnych 36
   "   "   "   "   "   szczegółowych 38
   "   nakładców i wydawców 38d, 80
 Numer inwentarza 109,111
 Obszar przedstawiony na obiektach kartograficznych 5,62
 Odpis tytułu 77-81
   "   "   - istotna treść 78
   "   "   - opuszczenia 79
 Odsyłacze 32-40
 Odsyłacz dla dawnych nazw 34,64
   "   dla nazw prowincji historycznych nie istniejących 35,65
   "   ogólny osobowy 36
   "   ogólny przedmiotowy 34,64
   "   "   porównawczy 35,65
   "   szczegółowy osobowy 38-40
   "   "   przedmiotowy 37
   "   zbędny 39
 Określnik hasła karty głównej 37,74,75
   "   formalny 74
   "   lokalizujący 74
   "   klasowy 74
   "   szczegółowy 75
 Opis zewnętrzny obiektu kartograficznego 95-97
 Orientacja mapy 99d
 Oznaczenie wydania 85
 Pismo przy katalogowaniu 44
 Plan - definicja 3
   "   - katastralny 75
 Podstawa opisu katalogowego 47-60
 Podział zbiorów kartograficznych 4-13,20
 Połączenie odsyłaczowe między działami bibliotecznymi 2
 Proweniencja 99m
 Przepisy przejściowe str. 46
 Przynależność do działu kartograficznego 2
 Pseudonim 36
 Reprodukcje map 56,60,66,76,102
 Rękopisy 2,30,75
 Różne - /zgrupowanie map różnej treści nie dających się
           zidentyfikować/ 71

Rzadkość i cennaść obiektu 99¹
 Rzut przyjęty za podstawę 8
 Skala 9,82
 Starodruki 2
 Sygnatura 26,59,100,109
 Szczegóły wydawnicze 83-94
     "   "   nieścisle 84
 Szeregowanie kart w katalogu 101,102
     "   "   tablic przeglądowych 103
 Szkic kartograficzny - definicja 3
 Tablice przeglądowe 27,28,103
 Technika wykonania obiektu kartograficznego 10,96
     "   "   sporządzania kart katalogowych 43
 Typy katalogów 18
     "   "   katalogowych kart 22
     "   "   wydawnicze 13
 Tytuł 48-56, 77-81
     "   "   atlasu 49
     "   "   "   sztucznego 59
     "   "   brak 51
     "   "   defekt 45
     "   "   dodatków współwydanych 52
     "   "   kilkujęzyczny 50
     "   "   map i planów 48
     "   "   reprodukcji dawnych obiektów kartograficznych 56
     "   "   utworzony przez katalogującego 45
     "   "   wydawnictw ciągłych 54
     "   "   "   wielotomowych i wieloarkuszowych 53
     "   "   zmiana 55,99
 Układ kart w katalogu 101,102
 Uszkodzenia i luki 45,99c
 Uwagi bibliograficzne 91 biblioteczne 99
 Varia - /zgrupowanie map różnej treści nie dających
     się zidentyfikować/ 71
 Widoki miast 99d
 Wojna 70
 Wydawca 38d,80,94
 Wydawnictwa ciągłe 13
     "   "   przerwane 99h
 Wykonanie obiektu kartograficznego 96
 Załącznik do map i atlasów 52,99
 Załącznik kartograficzny do druków i rękopisów 2,30
 Zbiory reprodukcji - katalogowanie 66
 Znak pochodzenia 105,111
 Znak własnościowy 111.

Uwaga. § 23 - usunięto.

T r e ś ć :

I.	Zasady ogólne	§ 1 - 17
II.	Katalogowanie zbiorów kartograficznych	§ 18 - 103
	1. Typy katalogów	§ 18 - 21
	2. Typy kart katalogowych	§ 22 - 42
	3. Technika sporządzania katalogu	§ 43 - 46
	4. Podstawa opisu katalogowego	§ 47 - 60
	5. Redagowanie kart katalogowych	§ 61 - 100
	a/ hasło	§ 61
	b/ odpis tytułu	§ 77
	c/ skala	§ 82
	d/ szczegóły wydawnicze	§ 83
	e/ opis zewnętrzny	§ 95
	f/ uwagi bibliograficzne i biblioteczne	§ 99
	g/ sygnatura	§ 100
	6. Układ kart w katalogu	§ 101-103
III.	Inwentaryzacja zbiorów kartograficznych	§ 104-112
IV.	Przepisy przejściowe	
V.	Alfabetyczny skorowidz rzeczowy	

W y j a ś n i e n i e .

Przepisy niniejsze mają podwójne zadanie:

1. stanowią podstawę dla pracy nad CKK i jako takie są obowiązujące przy redagowaniu kart CKK;
2. przez ujęcie podstawowych zagadnień dotyczących porządkowania i opracowywania zbiorów kartograficznych, dostarczają materiału do dyskusji i ustalania zasad przyszłej ogólnie obowiązującej "Instrukcji katalogowania i inwentaryzacji polskich zbiorów kartograficznych".

